

Alig egy hónap múlva kezdődik az Országos Tudományos Diákköri Konferencia. Mit tehet az egyszeri versenyző, hogy minél sikeresebben szerepeljen? Mire kell figyelnie a beszédének kidolgozásakor? Hogyan adaptálja az előadását az online térbe? És hogyan lehet a leginkább „jelen”, hogy megélje az élményt? Ezekről a kérdésekről beszélgettünk Hoványi Mártonnal, aki mint a Tanító- és Óvóképző Kar oktatója: témavezetőként, mint valamikori hallgató: a 2009-es összehasonlító irodalomtudományi szekció nyerteseként, illetve mint a Szónok Születik Retorikaiskola társalapítója: retorikatrénerként lát rá a versenyre.

Jelenleg is van olyan hallgatód, akinek segítesz az Országos Tudományos Diákköri Konferenciára való készülésben. Mi az első dolog, amit az általad témavezetetteknek (minden körülmények között) ajánlani szoktál?

Ha a szóbeli fordulóra kell gondolni, akkor több alapvető szempont fogalmazódik meg bennem. Az egyik, hogy az OTDK sokak számára a tudományos közegben való elindulás kezdete: **meg kell találni azt a tudományos előadói nyelvet, ami az írásbeli, értekező nyelv párja lehet.** Sokan ugyanis azt a hibát követik el, hogy egyszerűen felolvassák a dolgozatuk kivonatát. Ez részben a saját oktatói felelősségünk, hiszen mi vagyunk azok, akik nagyon hasonlóképpen járunk konferenciára: írásbeli szövegeket olvasunk fel – noha valójában ez retorikai szempontból eleve kudarcra van ítélve. Elviselhető, és bele lehetett szokni évtizedek alatt, de éppen most, ahogy újabb kutatói generációk lépnek a színre, egyre világosabbá válhat, hogy ez tarthatatlanul unalmas, függetlenül attól, hogy Európa több országában is így működik a tudományos előadások sora. Tehát egyrészt az a feladat, hogy

beszéddé alakítsuk a kutatásból készült dolgozat szövegét. Ehhez kapcsolódva pedig a másik feladat, hogy **ezt a megtalált saját nyelvet befogadhatóvá kell tenni** abban az értelemben is, hogy az adott versenyző **ki tudjon emelkedni az OTDK mezőnyéből**. Ennek kategorikusan az egyik eleme például az, hogy fejből tudja-e az illető az előadása szövegét, magabiztosan tud-e prezentálni, sikeresen bánik-e a segédeszközökkel vagy sem. Ezt a két retorikai feladatot látom központinak. Illetve szemléletformáló lehet önmagában annak a felismerése is, hogy az OTDK szóbeli fordulója egy prezentációs verseny is.

A befogadhatósággal kapcsolatban kérdezem: a rejtett vagy nyílt humornak mennyire engednél teret?

Abszolút. Ennek kapcsán számításba kell venni azt is, hogy ki hányadikként szerepel például a szekciójában. Az legalább annyira fontos, hogy a legelején jó benyomást tegyünk, és a szekció végén még emlékezzenek ránk – mint az, hogy a fáradt zsűri felüdülésként élje meg, hogy a mi előadásunk zárja a napot. Ebben segíthet **a humor, a párbeszédképesség, és az is, ha konstruktív módon kérdést teszünk fel** a többi előadónak is. Sokszor éppen az győzi meg a zsűrit egy versenyző kutatói pályára való alkalmasságáról, ha feltesz egy nagyon jó kérdést egy másik pályamű vitájában. Ki tudja, hogy min múlik, hogy a végén nem éppen erre a kérdésre emlékszik-e a zsűri? Mindebből kitűnik ugyanis, hogy a résztvevő kommunikatív, érdeklő a tudományos élet, és a tehetsége mellett a kollegialitás is jellemző rá.

Az írásbeli szövegből az előadássá alakítás folyamatában milyen tanácsokat, támpontokat adnál a hallgatóknak?

Az biztos, hogy **távolságot kell venni a saját dolgozattól**. Aki nagyon belemerült a saját szövegébe, a legritkább esetben lát rá a dolgozata körüli tágabb összefüggésekre. Azonban fontos felmérni, és az előadást arra futtatni ki, hogy **az aktuális közönség számára miért lehet fontos az adott kutatás**. Ez egyrészt jelenti a (valószínűsíthető) zsűri nézőpontját: azokra a pontokra érdemes fókuszálni, ami az ő számukra is új, releváns eredményt jelenthet. Természetesen a zsűrin kívül minden jelenlévő, és a tágabb tudományos közeg is számításba veendő; emiatt kell **világosságra kell törekedni a szóbeli előadás kialakításakor**. Mit jelent ez? Nyilvánvaló, hogy a lényeges téziseket ki kell emelni, az odavezető módszertani utakat felvázolva, tudományterülettől függően; a megfelelő elméleti háttérrel biztosítani kell, és a kutatásból következő, lehetséges továbbvezető utakat is érdemes megmutatni. De mindeközben fontos az is, hogy az előadó nem túl részletezően, de **előzékenyen** úgy fogalmazzon, hogy lehessen tartani vele a lépést azoknak is, akik nem olvasták teljes egészében a dolgozatát. Mi kell ahhoz, hogy a szakmai részleteket és az előzékenységet balanszban tartsa az előadó? Egyrészt az említett távolság, másrészt a **lényeglátás**, és némi **empátia** is. Arányaiban a be- és rávezető gondolatok kevesebb helyet érdemelnek, mint a téma érdemi kifejtése, de aki sajnálja a bevezetőjében azt a luxust, amivel **dialóguskész állapotba hozhatná a hallgatósága egészét**, az, ha pontot nem is veszít, de egy jó vita lehetőségét valószínűleg igen. Ami pedig pontra váltható.

Az eddigiekben főként az előadás tartalmára vonatkozó tanácsokat említettél. A beszédhelyzet szempontjából milyen javaslataid lennének?

A szóbelire való felkészülés egy nagyon kemény válogatást jelent, mert bár az írásbeli dolgozat terjedelmi határai eleve szűkösek, ennél is kevesebb az a 15-20 perc, ami a prezentáláshoz rendelkezésre áll. Az idő szűkössége is indokolja az első tanácsomat: annyira **be kell gyakorolni** az előadást, hogy azt a versenyző (kis túlzással) álmából fölkelte is el tudja mondani. Valamint **a váratlan helyzetekre is fel kell készülni**. Gondolok például arra, hogy mit teszek akkor, ha statisztikák, táblázatok kivetítésével készülök, de nem működik a prezentáció? Hogyan reagálok, ha a közönség soraiból kifejezetten provokatív kérdést kapok? Átlátom-e, mik a gyenge pontjai az érvelésemnek, és mit teszek, ha valaki ezekre harap rá? Fölmérni a fölmérhetetlent: ez tudja az ember lámpalázát igazából csökkenteni. Egy új kihívás, hogy a mostani versenyen, **a**

virtuális térben külön technikát kell kidolgozni a prezentálásra. Amint kiderül majd, hogy milyen programmal zajlik a verseny, családtaggal, baráttal, témavezetővel ki kell gyakorolni, hogy az előadás hogyan működik az adott platformon a legjobban. Minél jobban gondoskodni kell a technikai feltételekről: én például biztosan **legalább két, előadásra előkészített géppel** vágnék neki, az egyikkel WiFi-re, a másikkal mobilhálózatra csatlakozva, hogy ha az egyik út valamiért járhatatlan, legyen B terv. Ezzel az alapos felkészültséggel is csökkenteni lehet a stresszt.

A konkrét előadástechnikát tekintve mit javasolsz? Kell-e kapcsolni kamerát, legyen-e prezentáció, ülve vagy állva adjon-e elő a versenyző (...) ?

Nagyon **függ a felülettől**. A Zoomon például, ahol nagyobb kontrollja van az embernek afölött, hogy a résztvevők mit látnak a képernyőn, azt javasolnám, hogy legyen prezentáció, adott esetben (például cseten átküldött) kiosztmány is, és mellette az előadó is látszódjon. Az a jó, ha az előadáshoz csatolt **vizuális elemek egyszerűek, világosak**, átütő erejűek, esztétikusak. A prezentációval felvázolt világos gondolatmenet *mellett* egy kiosztmányon már szerepelhet a szárazabb, részletgazdag adatolás is (különösen a *hard science* területén lehet hasznos ilyen segédanyag); de ennek a tartalmát és a dizájnját is érdemes összehangolni a prezentációéval. Utóbbit pedig az előadói öltözékkel és a webkamera által vett enteriőr színeivel érdemes harmonikus kapcsolatba hozni. A **beállítást** tekintve pedig szerintem az

működik a legjobban az online térben, ha **azt a beszédhelyzetet utánozzuk, amit élőben is átélhetünk.**Éppen ezért én nem ülve adnék elő, hanem **állva**, megfelelően látszódva a kameraképen, egy konferenciához illően kiöltözve, beleértve még az ünneplő cipőt is. Azért fontosak ezek, mert általuk könnyebb felvenni az előadói szerepet. Nem beszélve azokról a bakikról, amikor egy pohár víz kiöntése miatt hirtelen fel kell pattanni, vagy csak a webkamerát fordítani egy hálózati kábel elrendezése miatt lefelé, és tádáám, máris kiderül, hogy pizsama-mamusz kombót rejt az outfit blézer alatti része. Ahogyan az Instára sem töltünk fel akármilyen fotót, ugyanúgy egy konferenciaelőadáson is ügyelni kell a képre, mert ez az a bizonyos 70%-nyi nonverbális kommunikáció. Ezért ki kell próbálni a kameraszöveget, a világítást, vagy azt beállítani, hogy ne nézzen a kamera nyílászáróra, mert odarepülhet a galamb az ablakpárkányra, és így bármilyen izgalmas is a molekuláris biológia vagy a rémakiemelő partikula, egyedül maradhatok az előadásom iránti lelkesedéssel... Érdemes emellett a használt eszközöket (a tárgyalt könyvet, felmutatandó szakirodalmat, 3D modellt) kitenni egy asztalkára az előadó elé. Be kell gyakorolni azt is, hogy hogyan és mennyi ideig mutassa fel ezeket a tárgyakat. A fentiek miatt érdemes szerintem **a prezentációban léptetővel navigálni:** ez a **gesztikulációt** is oldja. És még egyszer hangsúlyozom: arra is fel kell készülni, hogy ha bármiért nem megy a képernyőmegosztás, akkor segédeszköz (akár kamera) nélkül is menjen a beszéd. **Minél többféle verzióban** (csak hanggal, hanggal és képpel, prezentációval, kiosztmánnyal) **tudja az ember magabiztosan előadni a mondandóját**, annál felkészültebben és nyugodtabban érkezik a versenyre. Előzékeny gesztus lehet, és az aznapi technikai hibákat is kiküszöbölheti, ha a versenyző a szekció kezdetekor vagy az előző nap megosztja az írásbeli anyagokat akár az egész szekcióval.

*További tanácsokért az online prezentáláshoz nézzétek meg Hoványi Márton **Netorika** című előadássorozatát, ami a távolléti oktatás bevezetésekor készült, és [itt érhető el](#).*

Van egy örök kérdés, amit nem árt időről időre felidézni: milyen egy jó prezentáció?

Tudományterületenként eltérő lehet. Bölcsészettudományok esetében a hangsúlyt a **vizualizáció dizájn**jára fektetném: több képet és **keves szöveget** tennék be; természet- és társadalomtudományok esetén az egyszerűbb prezentációval és informatív kiosztmánnyal operálnék. Ha valamilyen okból sok szöveget kell szerepeltetni, akkor mindenképpen szegmentálnám, és egy-egy diára kevesebb részletet tennék be, hogy befogadható legyen a közönségnek. A másik, 90'-es évekből már jól ismert lehetőség, hogy lényegében

kiosztmány készül diaformában, és ezt **végignarrálja** az ember – ez is járható út, hiszen nagyapáitok is így csinálták; de szerintem nem szerencsés, mert radikálisan lecsökkenti a személyes benyomás lehetőségét. Márpedig hatáskeltés szempontjából nagyon lényegesnek tartom, hogy **archoz lehessen kötni egy kutatást**, ne csak hanghoz és prezentációhoz. Hiába érkezett az írásbeli fordulóról kisebb pontszámmal az ember, könnyen lehet, hogy a kutatása azóta annyit haladt, és ő maga az írásbelit olyan módon tudja szóban árnyalni, hogy jobb eredménnyel végez, mint egy magas kezdőpontszámú versenyző. **Nagy lehetőség, hogy az OTDK-n ki lehet egészíteni a pályamunka hiányosságait – ehhez pedig nagyon fontos, hogy a versenyző meggyőzően tudja képviselni az eredményeit.** Ebből a szempontból az elbújás a prezentáció mögé hátrányos taktika is lehet. Ha a technikai feltételek miatt választani kell, hogy a prezentáció vagy a hallgató látszódjon, az nehéz döntés. Én arra hajlok, hogy ebben az esetben is inkább az előadó látszódjon: szerintem jobban hat, izgalmasabb, és éppen ezért nagyobb a meggyőzés esélye is. A zsűri egy nap nyolc-tíz előadást is meghallgat; **egy személyes előadás emlékezetesebb** lehet, ezzel már önmagában is ki lehet tűnni. Ugyanakkor ez tudományterülettől, előadótól és a konkrét témától is függ.

Azzal egyetértek, hogy a versenyző személye jobban hat, ha ő látszik, ugyanakkor az előadás gondolatmenetét tisztábbá, átláthatóbbá teheti a prezentáció.

Ez tény, azonban mindez attól is függ, hogyan építi fel az ember az előadását. Az például nagy segítség lehet, ha az előadó a beszéde elején transzparenssé teszi a struktúrát: hogy milyen főbb részei lesznek az előadásnak, mikor jelennek meg a tézisek, mikor válaszol meg bizonyos kérdéseket. Akár a **térhasználattal** is segíteni lehet a gondolatmenet követhetőségét. A kameraképen belül felosztható, hogy a versenyző a bevezetést a kép adott pontján mondja el, és aztán fél-fél lépést arrébb mozdulva halad előre az előadás újabb és újabb pontjaira: az időjárásjelentések is ezzel az egyszerű technikával válnak izgalmasabbá a tévében. Ezt természetesen a megfelelő beszédfordulatokkal, gesztikulációval, felmutatott tárgyakkal is lehet fokozni. Számos olyan **lehetőség** van tehát, amivel nem tolaodóan, de prezentáció nélkül is el lehet választani egymástól a gondolati egységeket. **Egy húszperces előadás, bármennyire kiábrándító, valójában legfeljebb két-három kulcsüzenet átadására alkalmas.** A negyven-nyolcvanezer karakteres dolgozatból tehát a legfontosabb téziseket kell jól strukturálva, artikuláltan átadni. Az én tapasztalatom szerint az egyik szempont az OTDK értékelésében, hogy a versenyző képes-e kiemelni a lényeget,

megmutatni a legnehezebb pontokat a dolgozatból. És még egyszer, **azok a legsikeresebb előadások, amelyek tudományos vitát tudnak generálni.** A cél, hogy a végén legyen kérdés, **fölkeltse az előadó a vágyat, hogy minél többen együtt gondolkodjunk** a témájáról. Ehhez sok esetben segítség a prezentáció, de nem szükséges.

Amennyiben ilyen helyzetet sikerül generálni, és jó, provokatív, átgondolásra készítő kérdések jönnek, arra hogy lehet felkészülni? Különösen, ha ugyan szakmailag tájékozott a versenyző, de például lámpalázás – tehát magára a kommunikációs helyzetre is szeretne készülni.

Nehéz általános választ adni, mert a lámpaláz mindig egyedi. Amire viszont lehet készülni, és generalizálhatóbb, az az eddigieken kívül például **a kérdések fogadása.** Hogyan reagálok, ha kérdést kapok? Egyből belevágok? Vagy reagálok magára a kérdésre, a kérdezőre? Ennek is lehetnek veszélyei: ha pozitívan minősítve köszönök meg egy fontos kérdést („Köszönöm, ez egy nagyon jó kérdés!”), akkor azok, akikét nem köszöntem meg (így például az elnök, aki korábban már kérdezett), úgy érezhetik, hogy nem tartom annyira jónak a kérdésüket. Ha viszont minden kérdést egyformán megköszönök, az kissé robotikus hatást kelt. Ezt is ki kell tehát gyakorolni, hogy többféleképpen tudjak kapcsolódni a kérdezőhöz. Az is régi, sikeres taktika, ha **tartalékunk bizonyos részleteket az előadás folyamán, amelyek a vita idejére félretéve ott kibonthatóak.** Amennyiben kapunk olyan

kérdést, ami (bármilyen mértékben) érinti ezeket a témákat, felhasználhatjuk a kérdés-válasz helyzetét, hogy az előadás idején túl is kifejtsük az álláspontunkat. Ezáltal is megmutathatjuk, hogy az előadásban elhangzottak mögött komoly háttértudás és számtalan összefüggés van – ami, mondanom sem kell, növeli a kompetenciaérzetet a zsűriben. Vagyis **nem vizsgahelyzetként** kell felfogni a vitaszakaszt: nem zárt, egyszavas „helyes válaszokra” van szükség, hanem kifejtőekre, amelyek a gondolkodást inspirálják. A vita tétje továbbra is az, hogy kialakul-e valódi párbeszéd, megmutatva ezzel azt, hogy milyen tudományos kommunikációs készségekkel rendelkezik a versenyző. Márpedig a tudományos közegben evidens nemcsak az, hogy nem vagyunk tévedhetetlenek, hanem az is, hogy a tudásunk töredékes. Éppen ezért **bátorságra utalhat, ha a versenyző elismeri, hogy az adott szempontra nem gondolt**, de úgy látja, hogy a kutatása következő szakaszában mindenképpen foglalkoznia kell vele. Ugyanakkor az is előfordulhat egy szekcióban, hogy tényleg az előadó tud a legtöbbet a saját témájáról: bátran lehet vállalni a saját nézeteket és a kutatási eredményekhez vezető útnak az ismertetését is.

Ha már itt tartunk: ezt részben érintettük, de milyen módon érdemes szerinted viselkedni a szekció folyamán?

Fontos, hogy megtiszteljük egymást azzal, hogy ott vagyunk a konferencia többi előadásán. De nem csak ennyi az egész: ereje van annak, ha meghallgatjuk a többieket. Egyrészt **könnyebb reálisan felmérni a versenyhelyzetet**. Másrészt erősen hat, ha az előadó **utal** a többi szekcióelőadásra a saját előadásának bizonyos pontjain. A zsűrinek is (akiknek maguknak is feladata, hogy **kontextusában** értékeljék az előadást) segít az azzal, ha elhelyezem a saját kutatásomat. Ezzel megint mit bizonyítok? Hogy átlátom a problémákat, és ezt kapcsolatteremtésre tudom felhasználni. Márpedig **aki jól tud kapcsolatot teremteni, ahhoz szívesen kapcsolódnak mások, így a bizottság tagjai is**.

Idén, virtuálisan különösen könnyű lenne pusztán a saját szekciónk vagy egyenesen csak a saját előadásunk „leadásával” teljesítettnek látni a versenyen való részvételt; egy kötelező, az ösztöndíjpályázatokon pluszpontot jelentő konferenciárésztételként tekinteni rá, ami a hónapokig tartó magányos kutatómunka (szintén magányos) prezentálása csupán. Az OTDK viszont normális esetben a kapcsolatépítésről, formális és informális beszélgetésekről, egymás iránti érdeklődésről is szólna. Szerinted hogyan lehet most a legtöbbet kihozni – emberileg, szakmailag – ebből az eseményből?

A piaci szférában erre az a megoldás, hogy az online konferenciákon létrehoznak virtuális, **beszélgetésre alkalmas tereket**, ahova valóban „beül” mindenki az otthon lefőzött kávéjával. Ez lenne az ideális itt is, de vannak kétségeim, hogy mennyire lesz erre reális lehetőség. Éppen ezért nagyon fontosnak tartom azt, hogy menjen tovább a kommunikáció – ha máshol nem, legalább írásban. Ha meghallgattam egy előadást, és nincs lehetőségem személyesen odamenni és gratulálni, kommentálni vagy éppen pontosító kérdést feltenni, kollegiális **kötelességem legalább egy üzenetet írni a másik előadónak**. Például ez is segítheti, hogy a személyes beszélgetések valamennyire megmaradjanak az online térben. Az üzenetküldés lehetősége egyébként nemcsak a hallgatótársak, de az oktatók felé is áll. Én, ha hallgató lennék, biztosan csinálnék legalább **egy Messenger-csoportot** a szekciónak, felvetve a lehetőségét, hogy ha akarnak, akkor beszélgessünk ott esténként. Akik az OTDK-ra kijutnak, azok remélhetőleg a jövő kutatonemzedékét is alkotják, és könnyen lehet, hogy öt-tíz év múlva kollégák is lesznek. Az OTDK-n, a helyezések mellett, hosszútávon ezek a kapcsolatok a legkifizetődőbbek. Én például a mai napig tudom, kikkel adtam elő egy OTDK-n.

Fotók: Baló Tímea (ELTE Online)

Forrás: ELTE Online, 2021. március 10., az interjút Szilák Flóra készítette. Elérhetőség: <http://elteonline.hu/tudomany/2021/03/10/szempontok-es-tanacsok-a-siker-es-otdk-eloadashoz-interju-hovanyi-martonnal/>